

LES MASIES, DE CASES VELLES A ESPAIS PREUATS PER COMENÇAR DE ZERO

Catalunya és un país de pagesia, conreu i masia. Catalunya és un espai on part del patrimoni rellevant s'ha conservat amb els segles gràcies al relleu generacional o altres factors lligats als canvis socials. Molts dels masos construïts dos o tres segles enrere, o encara més antics, es mantenen dempeus i en un estat de conservació òptim. Altres han patit més els estralls del temps i un cert estat d'abandonament fruit de la seva ubicació, a petits poblets que han anat buidant-se amb el fenomen de la despoblació, allò que ara s'anomena a nivell estatal "la España vaciada".

Però al mateix temps que una part de la població marxa dels pobles per buscar-se la vida a les grans ciutats, els qui poblen aquests nuclis urbans necessiten la calma del camp i la natura, de manera que marxen a les zones rurals on, a vegades, acaben vivint en masies on inicien la seva activitat professional que compaginen amb d'altres lligades al propi camp i el manteniment del seu nou patrimoni.

La Fundació Mas i Terra treballa en l'àmbit de la conservació d'aquesta part del parc immobiliari català, inventariant totes les masies que tenen al seu abast, conscienciant als propietaris que si estan ben conservades tenen un valor major: i promovent la idea que viure en una d'elles, pot ser una situació plena de molts avantatges i oportunitats.

Joan Maluquer i Ferrer és el president de la Fundació Mas i Terra, ampli coneixedor de la realitat que tractem a continuació.

Imatge de la tradicional masia catalana, aïllada dels centres urbans i protegida pels boscos

Joan Maluquer i Ferrer. President de la Fundació Mas i Terra •••

Sr. Maluquer, quan es parla de patrimoni històric i arquitectònic català es tendeix a pensar en les masies perquè han estat elements molt importants en la vida i recorregut del país. Fins a quin punt són importants les masies i què signifiquen en l'inventari popular nostre?

La masia és un tret distintiu més, i importantíssim, de la nostra identitat com a poble, com a cultura. És una manera d'entendre el territori, de situar-nos-hi i de concebre'l. Això, des d'un punt de vista geogràfic, de la mateixa manera que les conques hidrogràfiques ens configuren la importància de les ciutats i les comunicacions, i el relleu ens ha marcat com a societat. Des d'un punt de vista arquitectònic, la masia ens transmet el lligam amb la nostra història: per exemple, amb l'evolució de l'economia i l'expansió de l'aiguardent del segle XVIII. Les masies tal com les veiem avui són el fruit de l'expertesa dels mestres d'obres i picapedrers que arribaren amb la gran immigració occitana dels segles XV, XVI i XVII, de la mateixa manera que devem el nostre romànic del segle XI a la influència llombarda.

Avui en dia, perquè els temps han canviat, la rellevància de les masies arreu de Catalunya és més històrica que social, tot el contrari

que el paper que tenien fa uns segles. Fins a quin punt s'han invertit els rols que comentem?

És més històrica que social pel fet de l'abandonament i de la crisi d'un sistema de vida, de la necessitat de disposar d'un munt d'hectàrees per a fer rendible una explotació agrícola. De resultes, va arribar un moment que les masies escampades es van abandonar. Però crec que ara, amb el desenvolupament de les noves tecnologies, el territori pot tornar a ser ocupat, independentment de l'explotació agrària o ramadera. Hi ha tot un ventall d'activitats complementàries —no contràries— a l'agricultura i la ramaderia que poden fer viable que la vida a les masies reviscolli.

Podríem dir que a una part del nostre país s'ha menystingut la rellevància de les masies mentre a una altra part s'ha treballat més per mantenir-les?

Fa no pas tants anys que una masia, o una casa antiga de poble, era considerada una 'casa vella' i calia enderrocar-la per a fer-ne una de 'nova' i moderna, amb tots els serveis. Si ens passem per molts pobles o viles com ara Montblanc, trobem cases amb caràcter, encantadores, al costat d'altres de 'modernes', espantoses, que desfigu-

Joan Maluquer presideix la Fundació Mas i Terra

ren i enlletgeixen un nucli antic. Amb les masies no ha passat ben bé el mateix: simplement s'han enrunat o de vegades s'hi ha fet intervencions pocafortunades. Més que no pas parlar de parts del país on s'ha valorat més o menys, jo parlaria de mentalitats. També és cert que en determinades zones d'estiuatge d'un cert nivell, com ara el Baix Empordà, els estiuajants han tingut la sensibilitat per a dur a terme restauracions molt respectuoses. Com ha passat a Mallorca, on molts alemanys han disposat dels recursos per a adquirir i rehabilitar un gran nombre de possessions que, sinó, s'haurien malmès.

Quin podríem dir que és l'estat actual del parc immobiliari de masies al nostre país? Quantes n'hi ha d'inventariades i en quin estat de conservació estan?

Masia al terme municipal de Begudà, a la Garrotxa.

De masies inventariades, no us en puc donar una xifra. Sí que us puc dir que a la Fundació Mas i Terra, al llarg d'aquests anys, en diverses campanyes, hem inventariat unes 6.000 masies, tenint present que només hem fet sistemàticament dues comarques del Principat i una de la Catalunya Nord. Per tant, podríem parlar d'una xifra colossal. La majoria, però, no estan deteriorades. Hi ha molta feina per fer.

Parlem d'espais sovint molt grans, que costen de mantenir a qui en tingui la propietat i aquest fet dificulta el seu futur. Què comporta tenir una masia en propietat?

Acostumo a dir que qui té una masia té un problema. Una masia d'una certa dimensió requereix un nivell d'inversió molt alt, sobretot si ha estat temps deshabitada i no s'hi ha anat fent el manteniment necessari. Sovint la transmissió de la propietat ha fet que un propietari visqui en un poble o ciutat i tingui una masia, o més d'una masia. Cal ser molt acabalat per a poder mantenir més d'una casa en condicions òptimes. Aquesta és la realitat.

Un dels problemes és la rehabilitació que cal fer a un edifici històric. Vosaltres treballeu en aquest sentit, per oferir serveis d'assessorament als propietaris. En què consisteix aquí la vostra tasca?

Bàsicament, intentem sensibilitzar els propietaris que una masia restaurada com cal pren valor. Els materials que es facin servir, per exemple, són importants. Les obertures que calgui practicar han de tenir un sentit vertical. Cal saber

respectar determinats elements que fan singular una masia. Cada comarca té unes especificitats que caldrà contemplar a partir dels criteris que les nostres bases de dades estableixen. La nostra tasca consisteix a sensibilitzar i a establir uns criteris que caldrà seguir i pels quals vetllarem des de la Fundació durant el procés de rehabilitació.

El repoblament dels nuclis abandonats i el teletreball són dos elements a tenir en compte per aconseguir que una part de les masies abandonades es puguin rescatar. Què cal fer per treballar en aquest sentit? De quina manera es pot ajudar a qui vol apostar per viure fora de les ciutats, al mig del camp i en una masia?

Des de la Fundació Mas i Terra posem en contacte propietaris de masies que, per la raó que sigui, no en poden afrontar la rehabilitació i persones que valorin un espai obert i la vida en unes condicions diferents de les de les ciutats, viles o pobles, i que estiguin disposades a treballar en la rehabilitació a canvi d'uns determinats anys d'estada a la masia, en funció de la dimensió de les obres que hi calgui fer. Tenim aquesta capacitat i fem una feina d'interès públic que l'Administració difícilment podrà fer: repoblar. En el procés de tria dels masovers podem contemplar uns criteris subjectius que l'Administració no es podria plantejar. Ara bé, cal reclamar a l'Administració que dugui serveis (sanitat, escola...) i infraestructures per a facilitar aquest repoblament.

Què és el Projecte Masiaire i com s'encaixa en aquest perfil de població que vol però no pot viure en una masia?

El Projecte Masiaire és un servei de masoveria per al segle XXI. Facilitem l'accés a l'habitatge als joves o a les persones més grans que vulguin canviar de vida mitjançant un acord amb propietaris que disposin de masies per reformar. A canvi de la rehabilitació, que quantifiquem i per la qual vetllem, els masiaires poden tenir habitatge per un període d'anys determinat.

Tot això que comentem, o part del que hem explicat, ho recolliu a l'estudi de la masia dels Països Catalans. Què pretén aquest estudi i què conté?

L'estudi de la masia dels Països Catalans és un projecte de recerca que posa en contacte equips d'investigadors pluridisciplinaris de tots els territoris amb l'objectiu de ressaltar els trets comuns i diferenciats de la nostra arquitectura rural. Creiem que l'arquitectura és un element més de vertebració de la nostra cultura comuna, com ho pot ser la llengua, l'art, la cuina, els costums...

Hi ha molt poca oferta de masies a les comarques de Tarragona. Aquesta és a la comarca de l'Alt Camp

Formeu part de la Xarxa Euroregional d'Arquitectura Rural. Quina és la situació dels països que també en formen part si parlem precisament d'aquests elements patrimonials com són les masies?

La situació a Andorra, la Catalunya Nord, les Illes, l'Alguer i el País Valencià és similar si considerem que hi ha zones amb un turisme permanent, amb disponibilitat de recursos i té sensibilitat, que sap valorar l'arquitectura tradicional, al costat de comarques amb pobles abandonats. Ha estat una experiència enriquidora poder-ho contrastar i, sobretot, trobar solucions a partir de l'experiència de cada territori.